

Prof. Dr. E. P. de Jong

De Ondernemingskamer en het beroepsrecht van de ondernemingsraad

1 Wettelijke bepalingen

1.1. Adviesverplichting en -procedure; artikel 25

De ondernemer dient op grond van artikel 25 van de Wet op de Ondernemingsraden (WOR) de ondernemingsraad (OR) in de gelegenheid te stellen advies uit te brengen over elk door de ondernemer voorgenomen besluit over voor de onderneming en de werknemers belangrijke aangelegenheden. Deze aangelegenheden zijn in het eerste lid van artikel 25 opgesomd:

- a overdracht van de zeggenschap over de onderneming of een onderdeel daarvan;
- b het vestigen, dan wel het overnemen of afstoten van de zeggenschap over, een andere onderneming, alsmede het aangaan van, het aanbrengen van een belangrijke wijziging in of het verbreken van duurzame samenwerking met een andere onderneming, waaronder begrepen het aangaan, in belangrijke mate wijzigen of verbreken van een belangrijke financiële deelneming vanwege of ten behoeve van een dergelijke onderneming;¹
- c beëindiging van de werkzaamheden van de onderneming of van een belangrijk onderdeel daarvan;
- d belangrijke inkrimping, uitbreiding of andere wijziging van de werkzaamheden van de onderneming;
- e belangrijke wijziging in de organisatie van de onderneming, dan wel in de verdeling van bevoegdheden binnen de onderneming;
- f wijziging van de plaats waar de onderneming haar werkzaamheden uitoefent;
- g het groepsgewijze werven of inlenen van arbeidskrachten;
- h het doen van een belangrijke investering ten behoeve van de onderneming;
- i het aantrekken van een belangrijk krediet ten behoeve van de onderneming;
- j het verstrekken en formuleren van een adviesopdracht aan een deskundige buiten de onderneming betreffende een der hiervoor bedoelde aangelegenheden.

Het advies moet op een zodanig tijdstip worden gevraagd, dat het van wezenlijke invloed kan zijn op het te nemen besluit (art. 25, tweede lid): *tijdigheid*.

De adviesaanvraag dient vergezeld te gaan van een overzicht van de beweegredenen voor het besluit, alsmede van de gevolgen die het besluit naar te verwachten valt voor de in de onderneming werkzame personen zal hebben en van de naar aanleiding daarvan voorgenomen maatregelen (art. 25, derde lid): *beweegredenen, gevolgen en maatregelen*.

De adviesaanvraag moet ten minste eenmaal in de *overlegvergadering* van OR en ondernemer aan de orde zijn geweest (art. 25, vierde lid); het advies wordt desgevraagd in een overlegvergadering uitgebracht (art. 25, vierde lid).

Neemt de ondernemer een besluit over een aangelegenheid als opgesomd onder a t/m j, dan dient hij de OR ten spoedigste in kennis te stellen van het besluit. Wordt van het OR-advies afgeweken dan worden de redenen voor de afwijking aan de OR medegedeeld: *motiveringsplicht*. Indien de OR in zijn advies niet heeft geadviseerd over *uitvoeringsmaatregelen*, krijgt hij daartoe na het besluit alsnog de gelegenheid (art. 25, vijfde lid).

Tenzij het besluit van de ondernemer overeenstemt met het OR-advies, is de ondernemer verplicht de uitvoering van zijn besluit op te schorten tot een maand na de dag waarop de OR van het besluit in kennis is gesteld. De OR kan de ondernemer van deze *opschortingsverplichting* ontslaan. Zolang de opschortingsverplichting bestaat, is het verboden het besluit uit te voeren (art. 25, zesde lid).

Ten aanzien van een onderneming waarin in de regel minder dan 100 personen werkzaam zijn en waarvoor een OR is ingesteld geldt de adviesverplichting slechts, indien en voor zover het betrokken besluit kan leiden tot verlies van de arbeidsplaats of tot een belangrijke verandering van de arbeid, de arbeidsvoorwaarden of de arbeidsomstandigheden van ten minste een vierde deel van het aantal in de onderneming werkzame personen.² De opschortingsverplichting geldt in '100-min gevallen' slechts wanneer het besluit betrekking heeft op aangelegenheden als bedoeld in c, d of f (art. 35a, eerste lid, onder g en h).

1.2 Beroepsrecht; artikel 26

De OR kan bij de Ondernemingskamer van het Gerechtshof te Amsterdam (OK) beroep instellen tegen een besluit van de ondernemer over een 'adviesplichtige' aangelegenheid:

- a wanneer dat besluit niet in overeenstemming is met het OR-advies; of
- b wanneer dit laatste wel het geval is, doch na het OR-advies feiten en omstandigheden bekend zijn geworden die aanleiding hadden kunnen zijn een ander advies uit te brengen indien zij de OR bekend zouden zijn geweest ten tijde van het uitbrengen van zijn advies.

Op de beroepsprocedure zijn van toepassing de bepalingen over zaken die met een verzoekschrift aanvangen (Boek I, Titel XII, artt. 429a-429t Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering).

Het beroep moet worden ingesteld binnen een maand nadat de OR van het besluit in kennis is gesteld. Het beroep kan uitsluitend worden ingesteld op de grond dat de ondernemer bij afweging van de betrokken belangen niet in redelijkheid tot zijn beslissing had kunnen komen (*willekeur-verbod*). De OK behandelt het verzoek van de OR met de meeste spoed; zij kan deskundigen en in de onderneming werkzame personen horen. Oordeelt zij het beroep gegrond, dan verklaart zij dat de ondernemer het willekeur-verbod heeft geschonden. Op uitdrukkelijk verzoek van de OR kan zij voorts de volgende voorzieningen treffen:

- a een gebod aan de ondernemer het besluit geheel of ten dele in te trekken, alsmede aan te wijzen gevolgen van dat besluit ongedaan te maken;
- b een verbod aan de ondernemer handelingen te (doen) verrichten ter uitvoering van het besluit of van onderdelen daarvan.

Noch het gebod, noch het verbod kan door derden verworven rechten aantasten. Het niet-nakomen of het overtreden van het gebod of het verbod is een economisch delict (art. 1, onder 4e, Wet op de Economische Delicten). De OK kan haar beslissing over gevraagde voorzieningen aanhouden op verzoek van partijen of in het geval de ondernemer toezegt het aangevochten besluit in te trekken of te wijzigen of toezegt bepaalde gevolgen van het besluit ongedaan te maken.

Zonodig en desgevraagd kan de OK de genoemde voorzieningen ook bij wijze van voorlopige voorziening treffen onverwijld na indiening van het verzoekschrift.

Van een uitspraak van de OK staat uitsluitend beroep in cassatie bij de Hoge Raad open. De OR kan niet in de proceskosten worden veroordeeld.

1.3 Jurisprudentie over de artikelen 25 en 26 WOR

Het advies- en beroepsrecht van artikel 25 en artikel 26 WOR maakt deel uit van de wijziging van de WOR van 5 juli 1979, Stb. 448, die per 1 september 1979 in werking is getreden. Sedertdien heeft de OK tot 1 januari 1987 in ongeveer zeventig beroepszaken uitspraak gedaan.

In dit artikel volsta ik met het aangeven van datum en nummer van de uitspraak en de eventuele vindplaats in de NJ.³

2 Adviesverplichting

2.1 Waarover moet advies worden gevraagd

Het beroepsrecht van artikel 26 betreft besluiten, waarover de OR in het voornemen-stadium op grond van artikel 25, eerste lid WOR advies behoort te worden gevraagd. Deze categorie van adviesplichtige besluiten is voor kleinere ondernemingen beperkt: artikel 35a, eerste lid, onder g. Er geldt ook een beperking ten aanzien van de categorie van adviesplichtige besluiten, wanneer de buitenland-clausule van artikel 25, eerste lid, laatste volzin toepasselijk is.¹

De ondernemer is de eerstgeroepene om te bepalen of hij terzake van een voorgenomen besluit verplicht is op grond van artikel 25 het advies van de OR in te winnen. Maar het is de OK die na ingesteld beroep tegen een besluit uitmaakt of de ondernemer zijn wettelijke verplichting behoorlijk is nagekomen.

Adviesplichtig zijn voorgenomen besluiten van de ondernemer die de onderneming in stand houdt. Moet de ondernemer over van elders komende plannen, voornemens, richtlijnen of instructies nog een standpunt bepalen, dan is er nog geen sprake van een voorgenomen besluit. Of de ondernemer gelet op die plannen, voornemens, instructies of richtlijnen nog tot een hiervan afwijkend besluit zou kunnen komen, is daarbij niet van belang. Zo is een voornemen van een moeder-maatschappij tot reorganisatie van de dochter geen (voor)genomen besluit van de dochter, zolang het bestuur van de dochter-vennootschap terzake geen besluit heeft (voor)genomen. Een besluit van het bestuur van een moeder-vennootschap die de aandelen van de dochter-vennootschap bezit, over een fusie van de dochter met een andere onderneming is geen (voor)genomen besluit van de dochter zolang

het bestuur van de dochter, dat ter zake van fusie het bevoegde gezag in de dochter is, niet overeenkomstig het besluit van de moeder een besluit heeft (voor)genomen.⁴

Ten aanzien van sommige van de onder 1.1 opgesomde besluiten is het betrekkelijk eenvoudig te bepalen of het voorgenomen besluit adviesplichtig is; bij andere is dat moeilijker door de toevoeging van de term 'belangrijk' in de omschrijving van het object van voorgenomen besluiten. Zo zijn voorgenomen besluiten van de ondernemer met betrekking tot onder a, f en g genoemde aangelegenheden zonder meer adviesplichtig, terwijl bij de letters d, e, h en i eerst moet worden vastgesteld of het voorgenomen besluit 'belangrijk' is. Onder b en c zijn voorgenomen besluiten genoemd met én zonder het predikaat belangrijk. Dit laatste geldt impliciet ook voor het onder j genoemde voorgenomen besluit.

Wanneer de ondernemer eenmaal op voet van artikel 25 het advies van de OR heeft gevraagd, geeft hij te kennen dat er zijns inziens een adviesplichtig voorgenomen besluit aan de orde is. Is de OR op deze adviesaanvraag ingegaan, dan kan de ondernemer zich van deze positiekeuze in een later stadium van de besluitvormings- en beroepsprocedure slechts losmaken, wanneer zijn keuze onmiskenbaar niet te verenigen valt met de wettelijke bepalingen (hij heeft – ten onrechte – op voet van artikel 25 advies gevraagd over een onmiskenbaar niet onder dit artikel vallende aangelegenheid). Het is denkbaar, dat de ondernemer 'voor de zekerheid' advies vraagt: hij twijfelt of OR-advies op grond van artikel 25 vereist is, maar wenst te voorkomen, dat de OR hem in beroep naar het oordeel van de OK op goede gronden zou kunnen tegenwerpen, dat hij de OR ten onrechte gepasseerd zou hebben. In dergelijke gevallen kan de ondernemer zich er in een later stadium op beroepen dat het voor advies aan de OR voorgelegde voorgenomen besluit rechtens geen adviesplichtig besluit was (zie in het vervolg-deel 3.6).

Voor het merendeel van adviesplichtige voorgenomen besluiten geldt dus, dat zij een belangrijke aangelegenheid moeten betreffen. Besluiten die de ondernemer dagelijks of met hoge frequentie neemt, gewone, alledaagse besluiten zijn niet adviesplichtig. De vraag of een aangelegenheid belangrijk is, beantwoordt de OK casuïstisch. De OK relateert de term belangrijk aan de concrete omstandigheden van het geval. Rood concludeert dat de OK de belangrijkheid van een (voorgenomen) besluit beoordeelt aan het gewicht van het besluit, de aard van de activiteiten van de onderneming en het aantal werknemers voor wie het besluit niet-verwaarloosbare gevolgen heeft of zal hebben.⁵ De OK voert zelf de inhoud van, de beweegredenen voor en de gevolgen van een (voorgenomen) besluit aan als maatstaven voor de belangrijkheid van een besluit.⁶ Uit inhoud, beweegredenen en gevolgen in relatie tot omvang en aard van de activiteiten van de onderneming moet de belangrijkheid blijken. Ook besluiten zonder gevolgen voor arbeid, arbeidsplaats, arbeidsomstandigheden en arbeidsvoorwaarden kunnen adviesplichtige besluiten zijn; maar hebben besluiten dergelijke gevolgen dan zal te eerder van een belangrijk besluit gesproken mogen worden. Wanneer een voorgenomen besluit belangrijke organisatorische, commerciële of financiële beweegredenen of gevolgen heeft is het belangrijk, ook al zijn

werknemersbelangen daarbij niet of niet direct in het geding. Blijkens artikel 2, eerste lid WOR is de OR immers ingesteld in het belang van het goed functioneren van de onderneming in al haar doelstellingen. Uit de opzet van artikel 25 blijkt eveneens, dat besluiten zonder directe gevolgen voor de werknemers adviesplichtig kunnen zijn.⁷

Over de voorbereiding van een voorgenomen besluit, over algemene beleidsvoornemens die nog niet in voorgenomen besluiten zijn omgezet, behoeft geen advies gevraagd te worden. De overgang van een beleidsvoornemen naar voorgenomen besluit is soms moeilijk te bepalen. De overgang is in elk geval gepasseerd, wanneer duidelijk is dat de OR de gelegenheid wordt onthouden het besluit met zijn advies wezenlijk te beïnvloeden. Dan is de stap van voorgenomen besluit naar besluit al gemaakt. Zodra duidelijk is, dat een voornemen op afzienbare termijn betekenis krijgt voor het praktisch handelen van de ondernemer, is het stadium van voorgenomen besluit bereikt. Alvorens definitief te besluiten en dienovereenkomstig praktisch te handelen dient tijdig het OR-advies ingewonnen te worden.

Een besluit in hoofdlijnen over aangelegenheden als opgesomd in artikel 25, eerste lid is een adviesplichtig besluit. Het verliest dit karakter niet, wanneer het nog uitgewerkt moet worden in nadere besluiten.⁸ Nog in overweging zijnde plannen voor de toekomst zijn echter nog geen besluiten in hoofdlijnen. Wordt uit dergelijke plannen een onderdeel omgezet in een (voorgenomen) besluit, dan moet aan de hand van dit besluit zelve beoordeeld worden of er sprake is van een adviesplichtig besluit; de plannen krijgen door dat besluit niet de status van een adviesplichtig besluit.⁹ Wanneer door de ondernemer een besluit na verloop van tijd nog eens bevestigd wordt, hoeft over het voornemen tot bevestiging van het besluit geen OR-advies gevraagd te worden.¹⁰

Wanneer een (voorgenomen) besluit een tijdelijk karakter heeft, zal het meestal niet belangrijk zijn in de zin van artikel 25, eerste lid. De tijdelijkheid zal duidelijk moeten vaststaan in termen van inhoud, beweegredenen én gevolgen. Wanneer een besluit méér is dan een voorziening 'ad interim', met name wanneer het niet-verwaarloosbare blijvende gevolgen heeft, kan het hoezeer ook als van tijdelijke aard bestempeld, toch een adviesplichtig besluit zijn. Komt bij de uitvoering van het besluit de beweerde tijdelijkheid niet onmiskenbaar tot uitdrukking, dan zal een beroep van de ondernemer op de tijdelijkheid niet baten, omdat in zo'n geval de terugkeer naar de *status quo ante* niet meer mogelijk is.¹¹

2.2 Casuïstiek

Zoals gezegd is de jurisprudentie van de OK over de vraag welke aangelegenheden behoren tot de opsomming van artikel 25, eerste lid casuïstisch van aard. Het zijn vrijwel steeds de omstandigheden van het concrete aan de OK voorgelegde geval die de doorslag geven. Daarbij komt nog, dat de OK slechts een uitdrukkelijk oordeel geeft over de vraag of aan de OR het advies- en beroepsrecht toekomt, wanneer OR en ondernemer ter zake van mening verschillen. Hebben ondernemer en OR een aangelegenheid onder toepassing van artikel 25 behandeld, dan volstaat de OK met de constate-

ring, dat het 'niet onjuist' was. Vaak wordt ook in het midden gelaten onder welke letter van artikel 25, eerste lid een bepaald (voorgenomen) besluit precies valt. Algemene regels over de reikwijdte van artikel 25, eerste lid kunnen aan de jurisprudentie dan ook niet ontleend worden. Voor een beeld van de casuïstiek volgt hier een greep uit de jurisprudentie.

Voor het aangaan van duurzame samenwerking in de zin van letter b met een andere onderneming, eist de OK dat het besluit van ingrijpende betekenis is. Dit was niet het geval toen een ondernemer zijn medewerking verleende aan een informatie-uitwisselingsproject,¹² maar wel bij de samenwerking van drie ziekenhuizen die gebaseerd was op een gezamenlijk beleidsplan voor de medisch-specialistische zorgverlening in de betrokken regio.¹³

Het besluit één vestingsplaats (van een gering aantal vestigingsplaatsen) van de onderneming op te heffen – een afgebrande autobusstalling werd niet herbouwd –, is een besluit tot beëindiging van de werkzaamheden van een belangrijk onderdeel van de onderneming, als bedoeld onder de letter c.¹⁴

Een besluit tot beëindiging van de ontwikkeling en de produktie van randapparatuur in de onderneming betreft de (gedeeltelijke) beëindiging van werkzaamheden van de onderneming.¹⁵ De concentratie van de produktie op vier in plaats van méér lokaties is een adviesplichtig besluit.¹⁶ De ondernemer die gelet op van buiten komende omstandigheden zoals een terugval in de vraag naar produkten van de onderneming of het wegvallen van overheidssubsidie of van steun van elders, de werkzaamheden van de onderneming belangrijk moet inkrimpen of wijzigen, neemt een adviesplichtig besluit als bedoeld onder de letter d.¹⁷ Een besluit dat niet terstond, maar op langere termijn belangrijke structurele gevolgen heeft voor de produktiecapaciteit van de onderneming is een besluit als bedoeld onder de letter d.¹⁸ De toevoeging aan het dienstenpakket van de ondernemer van een nieuwe vorm van dienstverlening (de invoering van alpha-hulp bij een instelling voor gezinsverzorging) valt eveneens onder de omschrijving van letter d.¹⁹ Hetzelfde geldt ten aanzien van een besluit tot opheffing van beperkingen in de uitwisselbaarheid van personeel.²⁰

Een reductie van tien bedden in een ziekenhuis met 470 bedden is geen belangrijke inkrimping.²¹ Een tijdelijke stopzetting van de produktie van een bepaald soort sigaretten in verband met tijdelijke afzetmoeilijkheden is geen belangrijke inkrimping, te meer niet omdat het besluit geen personele consequenties had.²²

De samenvoeging van de afdelingen Veiligheid en Personeelszaken van een raffinaderij, waar de veiligheid van het hoogste belang is, is een belangrijk besluit als bedoeld onder de letter e.²³

De overbrenging van de afdeling verkoop van de onderneming naar een zusteronderneming is een belangrijke wijziging in de organisatie van de onderneming, ook al zijn er weinig werknemers direct bij de verkoop betrokken.²⁴ Een besluit tot wijziging van de organisatie is een belangrijk besluit, onder andere omdat het in casu voor 10% van het personeel gevolgen heeft.²⁵

Een besluit tot statutenwijziging van een stichting of een onderlinge waar-

borgmaatschappij, waarbij de taakverdeling tussen bestuur en directie werd gewijzigd, is een belangrijke wijziging in de verdeling van de bevoegdheden binnen de onderneming.²⁶ Een besluit tot uitbreiding van de directie met één persoon werd gelet op de beweegredenen ertoe belangrijk geacht.²⁷ De aanwijzing van de voorzitter van het bestuur van een non-profit-instelling tot gedelegeerde voor financiële en economische zaken voor een half jaar, in afwachting van het aantrekken van een nieuwe economische directeur was echter niet belangrijk.²⁸ Niet iedere wijziging in de taakverdeling van directeuren is een adviesplichtig besluit als bedoeld onder de letter e. Of dat zo is hangt af van inhoud en gevolgen ervan.²⁹

Het besluit van de ondernemer bepaalde bekwaamheden van het personeel administratief vast te leggen is op zich zelf geen besluit, dat onder de letter e valt.³⁰

Het groepsgewijze inlenen van arbeidskrachten was naar het oordeel van de OK aan de orde toen een ondernemer besloot bedrijfsbeveiligingsploegen in de toekomst voor de helft te doen bestaan uit personeel van een externe bewakingsdienst (en voor de andere helft uit eigen personeel).³¹

Een investering van een kleine vier miljoen gulden op een totaal van een jaarlijks investeringsbudget van 900 miljoen is geen belangrijke investering, te meer niet wanneer er in de werkzaamheden als gevolg van deze geringe investering vrijwel niets verandert.³²

Het opdragen van een algemeen onderzoek aan een concerndienst, ook al is dat niet op een bepaald besluit gericht, is de verstrekking van een adviesopdracht aan een externe deskundige als bedoeld onder de letter j.³³ Het besluit van een gesubsidieerde stichting zitting te nemen in een gemengde werkgroep (inzake sluiting van door de stichting in stand gehouden buurthuizen) van de subsidieverlener, valt eveneens onder letter j.³⁴

2.3 De ondernemer vraagt geen advies

De ondernemer dient de OR in de gelegenheid te stellen advies uit te brengen over door hem voorgenomen besluiten als opgesomd in artikel 25, eerste lid. Heeft de ondernemer ter zake van een bepaald besluit aan deze verplichting niet voldaan, dan brengt dat naar vaste jurisprudentie van de OK in het algemeen en tot op heden zonder uitzondering met zich, dat gezegd moet worden dat de ondernemer bij afweging van de betrokken belangen niet in redelijkheid tot het bestreden besluit heeft kunnen komen. In zo'n geval heeft de ondernemer niet op de voorgeschreven wijze kunnen kennisnemen van de zienswijze van de OR en heeft hij wezenlijk tekort gedaan aan de in de WOR gewaarborgde belangen van de OR.³⁵ Het beroep tegen zo'n besluit zal mitsdien gegrond verklaard worden en als regel desgevorderd leiden tot het treffen van voorzieningen (zie hierboven 1.2). Wanneer de ondernemer geen besluit genomen heeft, kan de OR uiteraard niet in beroep komen. Zou hij niettemin op de hoogte zijn van het voorgenomen besluit en van de omstandigheid dat hem terzake geen advies gevraagd wordt, dan kan de OR zich overeenkomstig artikel 36 WOR tot de kantonrechter wenden met een vordering tot naleving van de wet. De kantonrechter kan echter slechts uitmaken of de ondernemer over zijn voorgenomen besluit wel of niet advies aan de OR behoort te vragen. Tot

een beoordeling van het voorgenomen besluit als zodanig kan de kantonrechter echter niet geraken. Evenmin kan hij een materieel oordeel geven over de inhoud van het besluit. Wanneer de ondernemer eenmaal een adviesplichtig besluit heeft genomen ook al is dit zonder OR-advies gebeurd, kan de kantonrechter geen voorzieningen treffen als bedoeld in artikel 26. Een materieel oordeel over een adviesplichtig besluit kan de OR slechts bewerkstelligen via een beroep bij de OK tegen een genomen besluit. Een vordering bij de kantonrechter tot naleving van de wet is dan ook niet zinvol meer zodra de ondernemer heeft besloten. Stelt de OR bij de OK beroep in tegen het besluit, dan kan de kantonrechter een vordering tot naleving niet meer behandelen: na tegen een besluit ingesteld beroep bij de OK is het verzoekschrift tot naleving van artikel 25 met betrekking tot dat besluit niet-ontvankelijk (art. 36, vijfde lid WOR).³⁶

2.4 De OR krijgt de gelegenheid te adviseren

Heeft de ondernemer de OR in gelegenheid gesteld te adviseren omtrent een voorgenomen besluit, maar laat de OR na het gevraagde advies uit te brengen, dan heeft de ondernemer aan zijn wettelijke plicht voldaan. Het dan tegen het besluit ingestelde beroep wordt door de OK niet-ontvankelijk verklaard. Meent de OR (naar achteraf blijkt ten onrechte), dat een voorgenomen besluit niet onder artikel 25, maar onder de werkingssfeer van artikel 27 valt (het instemmingsrecht van de OR) en brengt hij om deze reden geen advies uit, dan heeft de ondernemer aan zijn verplichtingen voldaan. Komt naderhand vast te staan, dat het voorgenomen besluit niet onder het instemmingsrecht valt, maar adviesplichtig is en heeft de OR de gelegenheid gehad advies uit te brengen zonder van deze gelegenheid gebruik te maken, dan heeft de ondernemer gedaan wat hij behoorde te doen.³⁷ In zo'n geval zal de OR er verstandig aan doen te adviseren onder het voorbehoud dat dit gebeurt voor het geval er géén sprake zou blijken te zijn van een ingevolge artikel 27 instemmingsplichtig besluit. In het algemeen geldt, dat indien de ondernemer de voorschriften volgt van artikel 25 de OR hem daarin moet volgen. Daarbij staat het de OR uiteraard volstrekt vrij de positiekeuze van de ondernemer aan te vechten, hiervan in het advies melding te maken en desgeraden stappen te ondernemen om de ondernemer tot een andere positiekeuze te bewegen of – in rechte – te dwingen. De OR zou met het oog daarop ook procedure-afspraken kunnen maken met de ondernemer. Zo zou beproefd kunnen worden of de ondernemer de OR een zodanige adviestermijn wil gunnen, dat hierbinnen kan worden uitgemaakt, of de OR zich terecht op het standpunt stelt, dat een voorgenomen besluit niet adviesplichtig, maar instemmingsplichtig is.

2.5 De adviestermijn

Wanneer de OR en de ondernemer een termijn zijn overeengekomen voor het uitbrengen van het advies, zijn beide partijen aan deze afspraak gebonden. Is geen termijn afgesproken, dan dient de OR binnen redelijke termijn zijn advies uit te brengen over het voorgenomen besluit. In OK 14 januari 1982³⁸ was een geval aan de orde, waarin een adviestermijn van drie maanden was overeengekomen; hierbij was afgesproken, dat de OR een negatief

advies zou uitbrengen, indien de ondernemer aan de OR verlangde informatie zou onthouden. De OR vroeg geen verlenging van de adviestermijn en adviseerde ook niet negatief. Na ommekomst van de termijn besloot de ondernemer overeenkomstig zijn voorgenomen besluit. Het beroep tegen dit besluit werd door de OK niet-ontvankelijk geoordeeld, omdat de OR in de gelegenheid was gesteld te adviseren en de OR had nagelaten zijn advies zoals was overeengekomen uit te brengen.

Wordt een door de OR gevraagde verlenging van een afgesproken termijn door de ondernemer niet toegestaan, dan blijft de termijnafspraken ten volle gelden. De ondernemer behoort in zo'n geval niet te besluiten voordat de oorspronkelijk afgesproken termijn werkelijk verstreken is. Besluit hij niet-temin eerder, dan heeft hij de OR niet (voldoende) de gelegenheid geboden te adviseren en zal het tegen het besluit gerichte beroep in de regel gegrond bevonden worden.³⁹

Zou de OR in tijdnood komen en geen verlenging van de overeengekomen termijn kunnen bewerkstelligen, dan zal hij toch binnen de termijn moeten adviseren. Wel zal hij in zijn advies kunnen stellen, dat hem te weinig tijd gegund is (en dit ook moeten adstrueren). In beroep zou de OK dan kunnen toetsen of in het licht van de termijnafspraken en de geweigerde termijnverlenging de OR voldoende gelegenheid heeft gehad over het voorgenomen besluit te adviseren.⁴⁰ Hierbij zijn de voortvarendheid waarmee de adviesaanvraag door de OR is behandeld, gewisselde stukken, de aard van het voorgenomen besluit e.d. van belang. Wat een redelijke adviestermijn is die geldt bij gebreke van een termijnafspraken, zal bepaald moeten worden aan de hand van concrete omstandigheden van het geval. Bij de bepaling van een redelijke termijn moet ook acht geslagen worden op de termijnbepalingen in het reglement van de OR en van de overlegvergadering. Van een OR die van de ondernemer te horen heeft gekregen dat deze op korte termijn het advies wenst terwijl hierover geen afspraken zijn gemaakt, kan na verloop van drie weken na de adviesaanvraag niet gezegd worden dat hij geen gebruik heeft gemaakt van de gelegenheid een advies uit te brengen, te meer niet wanneer de ondernemer geen voorstel heeft gedaan voor een overlegvergadering als bedoeld in artikel 25, vierde lid WOR.⁴¹

Heeft de OR eenmaal ingestemd met een bepaalde adviesprocedure waarin de OR volop aan bod komt en is die procedure correct afgewikkeld, dan kan de OR zich niet op het standpunt stellen, dat het advies niet op een zodanig tijdstip is gevraagd, dat het van wezenlijke invloed heeft kunnen zijn op het te nemen besluit.⁴²

De bepaling over de tijdigheid van de adviesaanvraag in artikel 25, tweede lid geeft geen termijn aan in eigenlijke zin: de adviesaanvraag moet op zodanig tijdstip aan de OR gericht worden, dat het OR-advies van wezenlijke invloed kan zijn op het te nemen besluit. Wat een redelijke termijn is van adviesaanvraag tot advies, valt niet exact te bepalen. In het licht van reglementsbepalingen over het bijeenroepen van de OR én van de overlegvergadering, zal voor bespreking van een adviesaanvraag in de OR, het inwinnen van nadere informatie en eventueel een deskundigenbericht, de bespreking in de overlegvergadering en het vaststellen van het advies meestal wel een periode van vier tot acht weken nodig zijn. Pas na omme-

komst van zo'n termijn, kan de OR bij gebreke van uitdrukkelijke termijnafspraken geacht worden zodanig in verzuim te zijn, dat de ondernemer het advies niet meer hoeft af te wachten.

Zou een OR uitdrukkelijk te kennen geven niet te zullen adviseren over een voorgenomen besluit, dan hoeft de ondernemer met zijn besluit niet op het verstrijken van de afgesproken of de redelijke termijn te wachten.

2.6 Een uitdrukkelijke adviesaanvraag

Om tot een afweging van de bij een besluit betrokken belangen te komen, dient de ondernemer zoals gezegd:

- a de OR in de gelegenheid te stellen te adviseren;
- b het advies op een zodanig tijdstip te vragen, dat het van wezenlijke invloed kan zijn op het te nemen besluit;
- c bij het vragen van advies een overzicht te verstrekken van de beweegredenen voor het besluit alsmede van de gevolgen die het besluit naar te verwachten valt voor de in de onderneming werkzame personen zal hebben en de naar aanleiding daarvan voorgenomen maatregelen;
- d ten minste één maal in een overlegvergadering met de OR over de adviesaanvraag te overleggen.

Het niet nakomen van deze verplichtingen betekent niet alleen dat de OR niet op de voorgeschreven wijze heeft kunnen kennismaken van de inhoud en de motivering van het voorgenomen besluit en dat de OR op het besluit geen invloed heeft kunnen uitoefenen, maar ook dat de ondernemer niet op de voorgeschreven wijze heeft kunnen kennismaken van de zienswijze van de OR.

Uit de jurisprudentie van de OK blijkt, dat de ondernemer over een voorgenomen besluit uitdrukkelijk het advies van de OR dient te vragen. De adviesaanvraag moet aan de wettelijke vereisten voldoen. Heeft de OR eigener beweging over een aangelegenheid die in een besluit aan de orde is, geadviseerd dan is *niet* voldaan aan de voorschriften van artikel 25 (beweegredenen, gevolgen, maatregelen, overlegvergadering over adviesaanvraag). De ondernemer kan dus niet met vrucht beweren, dat de OR in de gelegenheid is gesteld te adviseren wanneer deze eigener beweging geadviseerd heeft. De adviesprocedure van artikel 25 WOR houdt in, dat de OR *ten volle* kan reageren op hetgeen de ondernemer expressis verbis aan de OR voorlegt.⁴³ In zijn uitspraak van 15 april 1982 onderstreept de OK, dat een adviesaanvraag niet achterwege kan blijven, omdat alle andere betrokkenen en met name de betrokken werknemers zich met het (voorgenomen) besluit verenigen. De OR is ingesteld in het belang van het goed functioneren van de onderneming in al haar doelstellingen ten behoeve van het overleg met en de vertegenwoordiging van de in de onderneming werkzame personen. Hieraan ontleent de OR een eigen taak en een eigen bevoegdheid.

Mededelingen of overleg over een bepaalde aangelegenheid, bekendheid bij de OR met een zekere aangelegenheid langs een andere weg (bijvoorbeeld via notulen van een bestuursvergadering of via – door de OR aangewezen – bestuursleden) kunnen de plaats van een adviesaanvraag niet innemen. Wanneer informeel overleg tussen ondernemer en OR regel is, mag dit er in het algemeen niet toe leiden, dat voorschriften van formele aard veronacht-

zaamd worden: ook dan is een uitdrukkelijke adviesaanvraag verplicht.⁴⁴ Heeft de ondernemer een stuk ter hand gesteld, waarin een zeker voornemen is verwoord maar waarin geen motivering voor het voornemen is gegeven, dan is geen advies gevraagd, ook al is dat stuk onderwerp van gesprek geweest in een overlegvergadering.⁴⁵

2.7 Van adviesaanvraag naar advies

Na ontvangst van de adviesaanvraag over een voorgenomen besluit dient de OR te beoordelen of de adviesaanvraag aan de wettelijke vereisten voldoet. In het bijzonder zal hij hebben na te gaan of het overzicht van de beweegredenen voor, en de gevolgen van het voorgenomen besluit en de in dit verband te treffen maatregelen toereikend is. De OR zal moeten nagaan of hij over voldoende gegevens beschikt om te kunnen adviseren. Het behoort – naar het oordeel van de OK – tot de taak van de OR zonodig meer in details gaande informatie te vragen.⁴⁶ Komt de OR tot de slotsom dat hem niet voldoende informatie is geboden, ook niet nadat aanvullende gegevens zijn gevraagd, dan dient de OR hiervan gespecificeerd melding te maken in zijn advies. Dit laatste geldt ook in het geval de OR meent, dat zijn advies te laat is gevraagd of wanneer zijns inziens de adviestermijn te kort is.⁴⁷ Een OR die op grond van een beweerd informatietekort niet tot advisering overgaat, laat zijn beurt voorbij gaan. De OR die meent dat hem te laat advies is gevraagd of te weinig tijd is gegund en om een van deze redenen niet adviseert, neemt het risico dat hem in beroep door de OK wordt voorgehouden, dat hij op in de wet voorgeschreven wijze voldoende gelegenheid voor advies heeft gehad.

De OR mag er op vertrouwen, dat de adviesaanvraag van de ondernemer het voorgenomen besluit correct weergeeft en een juist overzicht bevat van beweegredenen en gevolgen. Onderkent de OR in een en ander manco's, dan moet hij de ondernemer om opheldering vragen. De OR doet er verstandig aan hetgeen hem bekend is met betrekking tot aangelegenheden in de adviesaanvraag, doch hierin niet is vermeld, bij zijn advies te betrekken.⁴⁸ In ieder geval is het aanbevelenswaardig in zo'n geval nadere informatie te vragen. Wat de OR buiten de adviesaanvraag om reeds wist, is slechts relevant indien de OR wist of moest weten, dat dergelijke gegevens voor het voorgenomen besluit van betekenis waren. Naar mijn mening neemt het OK het laatste niet gemakkelijk aan.⁴⁹

Kan de OR ten tijde van het uitbrengen van zijn advies redelijkerwijze vermoeden, dat het besluit van de ondernemer verder zal reiken dan het voorgenomen besluit, dan moet de OR dit ook aangeven in zijn advies, zodat de ondernemer hierop kan reageren, wanneer hij bij zijn besluit aan de OR mededeelt waarom hij van het OR-advies is afgeweken.⁵⁰ De OR dient zijn zienswijze over een voorgenomen besluit volledig in zijn advies tot uitdrukking te brengen. Dat volgt uit artikel 25, vijfde lid en artikel 26, eerste lid WOR. Met bezwaren die niet in het advies tot uitdrukking zijn gebracht, kan de ondernemer geen rekening houden. De ondernemer kan zich er met vrucht tegen verzetten, dat in beroep tegen het aangevochten besluit bezwaren worden opgeworpen, die geen verband houden met bezwaren in het advies. Op deze hoofdregel bestaat een tweetal beperkingen (zie in het ver-

volg-deel 3.5). De ondernemer moet de bezwaren van de OR dus uit het advies kunnen kennen en vervolgens kunnen wegen.

Wanneer de OR weigert bepaalde informatie te ontvangen, plaatst hij zich bij voorbaat in de onmogelijkheid tot een juist oordeel over het voorgenomen besluit te komen. Ondernemingsraden of hun deskundigen weigeren soms informatie, omdat de ondernemer te dien aanzien geheimhouding oplegt. In zo'n situatie dient de informatie niettemin aanvaard te worden; vervolgens dient onderzocht te worden of met die informatie een afgewogen oordeel bereikt kan worden over het voorgenomen besluit en zo ja of deze beoordeling – onder weglating van de gegevens ten aanzien waarvan geheimhouding is opgelegd – op adequate wijze tot uitdrukking kan worden gebracht.⁵¹ Meent de OR niet adequaat te kunnen adviseren omdat bepaalde gegevens onder geheimhouding zijn verstrekt, dan moet de OR hiervan melding maken in zijn (negatieve) advies. Stelt hij echter in zijn advies, dat de informatieverstrekking afdoende is geweest, dan zal hij naderhand niet aannemelijk kunnen maken, dat gelet op de geheimhoudingsverplichting adequate advisering niet mogelijk is geweest.⁵²

Indien de ondernemer zijn voorgenomen besluit doet rusten op het rapport van een (externe) deskundige, dient hij dat rapport aan de OR over te leggen, wanneer de OR zonder dat rapport niet zou kunnen kennismaken van de beweegredenen voor het besluit.⁵³

Zoals Slagter⁵⁴ terecht opmerkt, is de wetgever ervan uitgegaan, dat de OR hetzij positief, hetzij negatief adviseert. Maar de OR die zijn zienswijze over een voorgenomen besluit volledig in zijn advies tot uitdrukking wil brengen, blijkt er soms behoefte aan te hebben voorwaardelijk te adviseren. In de praktijk komen *voorwaardelijke adviezen* dan ook voor. Een voorwaardelijk negatief advies is niet problematisch. In de motivering van zijn besluit kan de ondernemer op de voorwaarden ingaan, waarna het aan de OR is te beslissen of hij beroep instelt tegen het besluit. De voorwaarden waaraan de ondernemer niet tegemoet is gekomen, zullen in beroep als bezwaren tegen het besluit kunnen worden aangevoerd.

Een voorwaardelijk positief advies waarvan de ondernemer de voorwaarden niet overneemt, is een negatief advies, zeker wanneer het gaat om voorwaarden die voor de OR van cruciale betekenis zijn. Ondernemer en OR doen er dan ook verstandig aan ten aanzien van de voorwaarden duidelijk stelling te nemen: door bij de kennisgeving van het besluit aan de OR duidelijk en gemotiveerd een standpunt over de voorwaarden te bepalen, dan wel in het geval de ondernemer zwijgt over de gestelde voorwaarden een uitdrukkelijke stellingname van de ondernemer uit te lokken binnen de beroepstermijn van één maand. Laat de ondernemer de OR in het ongewisse en blijkt de ondernemer later de voorwaarden toch verworpen te hebben, dan rijst de vraag of buiten de termijn van één maand ingesteld beroep tegen het besluit niet toch ontvankelijk zou kunnen worden geoordeeld. De termijnoverschrijding kan in zo'n geval geweten worden aan de ongewisse stellingname van de ondernemer en zou dus verschoonbaar kunnen zijn. De ondernemer handelt in strijd met artikel 25, vijfde lid, tweede volzin (motiveringsplicht),

zodat de OR niet kan weten dat van het OR-advies was afgeweken (art 26, eerste lid). Pas later komt de werkelijke reikwijdte van het besluit vast te staan. Ook zou kunnen worden geoordeeld, dat het besluit houdende de verwerping van de voorwaarden zelfstandig voor beroep vatbaar is in relatie tot het aanvankelijke besluit in overeenstemming met het OR-advies. Jurisprudentie op dit punt ontbreekt echter.

2.8 Van advies naar besluit

Heeft de OR geadviseerd en neemt de ondernemer een besluit als bedoeld in artikel 25, eerste lid, dan moet de ondernemer de OR schriftelijk in kennis stellen van zijn besluit. Volgt hij bij zijn besluit niet of niet geheel het OR-advies, dan moet hij de OR mededelen waarom van het advies is afgeweken. Wet en rechtspraak stellen hoge eisen aan deze motiveringsplicht.

Indien de ondernemer bij zijn besluit niet genoegzaam aangeeft waarom hij van het advies is afgeweken, dan heeft hij te kort gedaan aan de in de WOR gewaarborgde belangen van de OR; een tegen het besluit ingesteld beroep zal dus gegrond bevonden worden.

Ingevolge het bepaalde in de tweede volzin van artikel 25, lid 5, WOR dient – indien het advies van de ondernemingsraad niet of niet geheel is gevolgd – aan de ondernemingsraad tevens te worden medegedeeld waarom van het advies is afgeweken. In de brief van 15 maart 1985, waarbij de OR van het besluit in kennis is gesteld, zijn de redenen waarom van het advies van de OR is afgeweken slechts in zeer algemene termen vermeld. Op de specifieke bezwaren die de OR in zijn advies had aangevoerd is de ondernemer niet ingegaan.

Door bij een besluit geen voldoende uiteenzetting te geven van de redenen waarom van het advies van de ondernemingsraad is afgeweken doet de ondernemer wezenlijk tekort aan de in de WOR gewaarborgde belangen van de OR. Dit brengt in het algemeen met zich dat moet worden gezegd dat de ondernemer bij afweging van de betrokken belangen niet in redelijkheid tot het bestreden besluit heeft kunnen komen. In het onderhavige geval is dit niet anders. Daaraan kan niet afdoen de stelling van de ondernemer dat de ondernemingsraad wist om welke redenen van het advies werd afgeweken en de ondernemer niet in herhalingen wilde vallen. Immers dan had het op de weg van de ondernemer gelegen daarvan melding te maken in de motivering van het besluit en te verwijzen naar de stukken waarin wel op de relevante bezwaren van de ondernemingsraad was ingegaan. Het beroep is mitsdien terecht ingesteld en de ondernemer zal het besluit dienen in te trekken⁵⁵.

De ondernemer moet in de motivering van zijn afwijking van het OR-advies ingaan op de specifieke bezwaren van de OR. Hij mag het daarbij niet laten bij algemene termen of kreten. Een verwijzing naar eerdere stukken of eerder gevoerd overleg is in haar algemeenheid ontoereikend.⁵⁶

Blijkt bij het besluit en de motivering hiervan, dat de adviesaanvraag over het voorgenomen besluit zo gebrekkig is geweest, dat de OR naar achteraf moet worden vastgesteld in het licht van wat besloten is niet adequaat heeft kunnen adviseren, dan heeft de ondernemer niet voldaan aan in de WOR gestelde eisen. Dit kan zich bijvoorbeeld voordoen, wanneer de ondernemer andere (nieuwe, niet eerder gemelde) beweegredenen aanvoert voor zijn besluit dan voor het voorgenomen besluit, wanneer er niet of nauwelijks een relatie bestaat tussen het voorgenomen besluit en het besluit (terwijl niet gezegd kan worden, dat de ondernemer met zijn besluit het OR-advies volgt).⁵⁷

Biedt de OR alternatieven aan voor het voorgenomen besluit van de ondernemer voorzien van een behoorlijke toelichting, dan dient de ondernemer bij zijn besluit in afwijking van het OR-advies serieus op de alternatieven in te gaan, althans wanneer die alternatieven prima vista realistisch voorkomen.⁵⁸

2.9 *Samengevat*

De ondernemer en de OR moeten zo met elkaar omgaan, dat zij op elkaars argumenten en stellingen adequaat kunnen reageren. Dat vraagt een met het oog op het besluit adequate adviesaanvraag over het voorgenomen besluit, een volledig advies, een adequate op de bezwaren van de OR toegesneden motivering voor afwijking van het advies. Wat in de adviesaanvraag thuishoort komt te laat, wanneer het eerst bij de motivering van de afwijking van het advies wordt aangereikt; wat in het advies thuishoort is te laat, wanneer het pas in beroep wordt aangevoerd.⁵⁹ Argumenten en stellingen over en weer dienen in een zo vroeg mogelijk stadium naar voren gebracht te worden in de procedure die aanvangt met de adviesaanvraag. Worden zij in een later stadium aangevoerd dan zal duidelijk vast moeten staan, dat zij niet in een eerder stadium gegeven hadden kunnen worden.

2.10 *Oneffenheden in de procedure*

Hoewel wet en jurisprudentie dus hoge eisen stellen aan het verkeer tussen ondernemer en OR, betekent dit niet dat elke procedurefout in de besluitvorming de conclusie rechtvaardigt, dat in beroep aangevochten besluiten sneuvelen over het beoordelingscriterium. Dit is slechts dan het geval wanneer bij de besluitvorming wezenlijk aan de in de WOR gewaarborgde belangen van de OR is te kort gedaan. Zo werd de stelling van een OR die beweerde geen advies te hebben uitgebracht ofschoon hij zijn standpunt met betrekking tot de adviesaanvraag schriftelijk en volledig aan de ondernemer had kenbaar gemaakt, door de OK verworpen. Hetzelfde lot trof het argument van de OR dat nu deze niet van de bestuurder (in de zin van de WOR in casu de directeur van een vereniging) maar van het verenigingsbestuur een adviesaanvraag had ontvangen en hierover met de bestuurder én het verenigingsbestuur had overlegd, niet op de bij de wet voorgeschreven wijze advies was gevraagd en overleg was gevoerd met de ondernemer.⁶⁰ Het beklag van een OR dat hij een bepaald memorandum niet van de ondernemer had ontvangen, werd verworpen omdat uit het OR-advies bleek, dat de OR dat memorandum bij de advisering ter beschikking heeft gehad.⁶¹ Het beroep van een OR op de omstandigheid dat de ondernemer de redenen voor afwijking van het advies niet terstond bij zijn besluit had gevoegd, trof geen doel omdat de ondernemer deze redenen nog vóór het instellen van beroep aan de OR had medegedeeld.⁶²

Meer in het algemeen overwoog de OK wel:

'al moge aan het (aldus) gevoerde overleg feilen kleven, deze zijn niet van zodanige aard dat gezegd moet worden dat het besluit waarvan beroep gelet op zijn wijze van totstandkomen kennelijk onredelijk is'.⁶³

Zijn de in de aan de OR voorgelegde stukken fouten gemaakt, dan kunnen

deze in de loop van de adviesprocedure worden hersteld.⁶⁴ Een met de OR besproken onderzoek in verband met het voorgenomen besluit mag iets anders worden uitgevoerd, dan oorspronkelijk was aangegeven⁶⁵ of zelfs achterwege worden gelaten wanneer voldoende relevante informatie is verstrekt.⁶⁶ Wanneer een ondernemer op goede gronden meent over voldoende deskundigheid te beschikken, is hij niet gehouden een externe deskundige in te schakelen.⁶⁷ Schakelt hij wel een externe deskundige in, dan is hij niet gehouden diens adviezen over te nemen.⁶⁸

Een ondernemer mag in zijn praktisch handelen al wel rekening houden met zijn voorgenomen besluit, ook al is de adviesprocedure nog niet voltooid. Aan dit vooruitlopen op het te nemen besluit, moet wel de voorwaarde worden gesteld, dat de ondernemer nog de vrijheid heeft op zijn schreden terug te keren. Hij behoort door zijn vooruitlopen op het besluit de OR niet voor een fait accompli te stellen.⁶⁹

(slot volgt)

Noten

1 De laatste volzin van artikel 25, eerste lid bevat een beperking ten aanzien van de categorie adviesplichtige voorgenomen besluiten genoemd onder b (en dienovereenkomstig onder j): *wanneer de andere onderneming is of wordt gevestigd in het buitenland en redelijkerwijs niet te verwachten is dat het voorgenomen besluit zal leiden tot een besluit als bedoeld onder c, d, e of f ten aanzien van een onderneming die door de ondernemer in Nederland in stand wordt gehouden (buitenland-clausule).*

2 Een voorgenomen besluit dat de arbeidsplaats van 9 van de 40 werknemers raakt, voldoet niet aan dit criterium. Zou het voorgenomen besluit 10 of meer werknemers betreffen, dan is het 'adviesplichtig', maar zou het besluit 9 werknemers raken, dan is dit besluit niet voor beroep vatbaar; vgl. OK 2 mei 1985, zaak 6/85, NJ 1986, 483. Het 'een-vierde'-criterium is voor '100-plus-gevallen' niet relevant: OK 21 juni 1984, zaak 13/84, NJ 1985, 503.

3 Tal van uitspraken zijn geheel of gedeeltelijk gepubliceerd in de Nederlandse Jurisprudentie (NJ), voorzien van aantekeningen van J. M. M. Maeijer. In TVVS, maandblad voor ondernemingsrecht en rechtspersonen, verschijnen regelmatig samenvattingen van uitspraken van de OK en commentaren op de uitspraken; deze samenvattingen en commentaren zijn van de hand van M. G. Rood (en in een incidenteel geval van een andere auteur). Het tijdschrift de Naamlooze Vennootschap publiceert eveneens samenvattingen van en commentaren op de jurisprudentie van de OK. Voor de tekst van de uitspraken kan ook verwezen worden naar de bundels Rechtspraak Medezeggenschapsrecht onder redactie van B. Geersing en P. F. van der Heijden, voor de periode 1971-1981 verschenen bij Samsom, Alphen aan den Rijn, 1982, voor de perioden 1981-1982, 1982-1983 en 1984 verschenen bij Kluwer, Deventer. Deze reeks is vanaf het jaar 1985 voortgezet als Rechtspraak De ondernemingsraad van P. F. van der Heijden behorende bij de losbladige uitgave De ondernemingsraad, van R. A. A. Duk, W. P. J. M. Fase, J. J. H. Maschhaupt en P. F. van der Heijden, Kluwer, Deventer. Ten slotte geeft ook het blad OR-informatie de uitspraken van de OK verkort weer, voorzien van commentaar van P. F. van der Heijden.

4 Zie HR 11 juni 1984, NJ 1985, 212 (J.M.M. Maeijer) met verwerping van het cassatieberoep tegen OK 2 juni 1983, zaak 8/83, TVVS 1983, blz. 226 (M.G. Rood).

5 M.G. Rood, Vijf jaar beroepsrecht voor ondernemingsraden; een voorlopige balans, TVVS 1985, blz. 1-8.

6 OK 10 juni 1982, zaak 9/82, NJ 1983, 746; 23 januari 1986, zaak 47/85.

7 Dit is vaste jurisprudentie; zie voorts OK 5 april 1984, zaak 1/84, NJ 1985, 501.

8 OK 13 november 1980, zaak 15/80, NJ 1981, 588; 8 december 1983, zaak 25/83 (mondelinge uitspraak).

9 OK 17 maart 1983, zaak 38/82, NJ 1984, 758.

10 OK 19 februari 1981, zaak 27/80, NJ 1982, 245.

11 OK 2 december 1980, zaak 20/80, NJ 1981, 589; 26 maart 1981, zaak 1/81, NJ 1982, 246; 10 juni 1982, zaak 9/82, NJ 1983, 746 en 23 januari 1986, zaak 47/85.

12 OK 10 september 1981, zaak 8/81, NJ 1982, 299.

13 OK 5 april 1984, zaken 34, 35 en 36/83, NJ 1985, 515.

14 OK 11 juni 1981, zaak 3/81, NJ 1982, 247.

- 15 OK 21 januari 1982, zaak 21/81, NJ 1983, 31.
- 16 OK 25 juni 1981, zaak 6/81, NJ 1982, 248.
- 17 OK 2 december 1982, zaak 27/82, NJ 1983, 747.
- 18 OK 19 februari 1981, zaak 26/80, NJ 1982, 244.
- 19 OK 14 januari 1982, zaak 19/81, NJ 1983, 26.
- 20 OK 15 april 1982, zaak 2/82, NJ 1983, 744.
- 21 OK 17 november 1983, zaak 22/83.
- 22 OK 26 maart 1981, zaak 1/81, NJ 1982, 246.
- 23 OK 22 januari 1981, zaak 25/80, NJ 1982, 243.
- 24 OK 21 juni 1984, zaak 13/84, NJ 1985, 503.
- 25 OK 19 december 1985, zaak 32/85, NJ 1986, 556.
- 26 OK 17 november 1983, zaak 29/83, NJ 1984, 742; 16 oktober 1986, zaak 20/86.
- 27 OK 25 februari 1982, zaak 24/81, NJ 1983, 27; 10 juni 1982, zaak 9/82, NJ 1983, 746.
- 28 OK 2 december 1980, zaak 20/80, NJ 1981, 589.
- 29 OK 6 maart 1986, zaak 54/85.
- 30 OK 29 mei 1986, zaak 4/86.
- 31 OK 24 mei 1984, zaak 6/84, NJ 1985, 502.
- 32 OK 17 maart 1983, zaak 38/82, NJ 1984, 758.
- 33 OK 21 juli 1983, zaak 15/83, NJ 1984, 776.
- 34 OK 29 november 1984, zaak 22/84.
- 35 zie o.m. OK 1 mei 1980, zaak 3/80, NJ 1981, 271; 25 februari 1982, zaak 24/81, NJ 1983, 27; 15 april 1982, zaak 2/82, NJ 1983, 744; 24 juni 1982, zaak 15/82 (mondelinge uitspraak) en 17 november 1983, zaak 29/83, NJ 1984, 742.
- 36 Over de regeling van beroepsgangen in de WOR: J. Roelvink, Wegwijs in de wirwar van de WOR, Advocatenblad 1987, blz. 214-218, waarin ook aandacht geschonken wordt aan SER-advies 86/14 inzake vereenvoudiging van de WOR.
- 37 OK 19 december 1985, zaak 32/85, NJ 1986, 356: al had de OR op voet van artikel 27 verklaard niet in te stemmen met het voorgenomen besluit, hij had niet geadviseerd en dus zijn beroepsrecht verspeeld.
- 38 Zaak 20/81, NJ 1983, 28; zie ook OK 21 juni 1984, zaak 13/84, NJ 1985, 503.
- 39 OK 1 november 1984, zaak 23/84.
- 40 J. van Slooten, Ondernemingskamer en Wet op de Ondernemingsraden, in: Met recht verenigd (Dijk-bundel), Kluwer, Deventer, 1986, blz. 241 e.v. lijkt op blz. 252 strenger: afspraak is afspraak!
- 41 OK 7 november 1985, zaak 33/85 (mondelinge uitspraak).
- 42 OK 26 juni 1986, zaak 8/86.
- 43 OK 15 april 1982, zaak 2/82, NJ 1983, 744.
- 44 OK 8 juli 1982, zaak 13/82.
- 45 OK 24 juni 1982, zaak 15/82 (mondelinge uitspraak).
- 46 OK 27 mei 1982, zaak 6/82, NJ 1983, 745.
- 47 OK 21 juni 1984, zaak 13/84, NJ 1985, 503; 3 april 1986, zaak 61/85.
- 48 OK 10 september 1981, zaak 8/81, NJ 1982, 299.
- 49 OK 24 mei 1984, zaak 6/84, NJ 1985, 502.
- 50 OK 5 april 1984, zaak 1/84, NJ 1985, 501.
- 51 OK 21 januari 1982, zaak 21/81, NJ 1983, 31.
- 52 Zie behalve de in noot 51 genoemde uitspraak ook OK 27 mei 1982, zaak 6/82, NJ 1983, 745.
- 53 OK 21 juni 1984, zaak 13/84, NJ 1985, 503.
- 54 W.J. Slagter, Compendium van het ondernemingsrecht, 4e druk, Kluwer, Deventer, 1985, blz. 341.
- 55 Aldus OK 4 juli 1985, zaak 14/85, NJ 1986, 498; vgl. ook OK 17 maart 1983, zaak 38/82, NJ 1984, 732.
- 56 OK 17 oktober 1985, zaak 25/85; 23 januari 1986, zaak 52/85; 27 november 1986, zaak 25/86.
- 57 OK 14 november 1985, zaak 22/85, NJ 1986, 555.
- 58 OK 17 oktober 1985, zaak 25/85; 13 november 1986, zaak 2/86.
- 59 OK 17 november 1985, zaak 25/85.
- 60 OK 25 februari 1982, zaak 24/81, NJ 1983, 27.
- 61 OK 27 mei 1982, zaak 6/82, NJ 1983, 745.
- 62 OK 17 maart 1983, zaak 36/82, NJ 1984, 732.
- 63 OK 17 oktober 1985, zaak 25/85.
- 64 OK 8 december 1983, zaak 30/83.

65 OK 14 januari 1982, zaak 19/81, NJ 1983, 26.

66 OK 16 januari 1986, zaak 36/85.

67 OK 11 maart 1982, zaak 26/81, NJ 1983, 30; 21 januari 1983, zaak 21/81, NJ 1983, 31; 10 juni 1982, zaak 9/82, NJ 1983, 746.

68 OK 25 februari 1982, zaak 24/81, NJ 1983, 27.

69 OK 17 oktober 1985, zaak 25/85; 16 januari 1986, zaak 36/85; 23 januari 1986, zaak 52/85.